

'Baerje'

"BAERNE"

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne".

7e jaargang - nummer 4 - december 1983.

Verschijnt viermaal per jaar.

Losse nummers à f 3,-- verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit,
Van Wassenaerlaan 16, Baarn.

Redactie : J. Kruidenier
E. Witsenburg-Horsman

Typewerk : M. Reitsma

Redactie-adres : J. Kruidenier, Smutslaan 2, Baarn
tel. 02154 - 17860.

o-o-o-o

De Historische Kring "Baerne" stelt zich ten doel het bestuderen van en belangstelling kweken voor geschiedenis in het algemeen en van Baarn in het bijzonder. Zij tracht dit doel te bereiken door middel van het organiseren van lezingen, excursies, tentoonstellingen en het uitgeven van een eigen tijdschrift.

Naast deze algemene activiteiten bestaat de mogelijkheid toe te treden tot de volgende werkgroepen:

1. Werkgroep Oudheidkamer

Deze groep houdt zich o.a. bezig met het beheer en het uitbreiden van de kollektie gemeentelijke oudheidkamer.

Inlichtingen: J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet,
Prof. Meijerslaan 10, Baarn.
Tel. 02154 - 20161.

2. Werkgroep Archeologie

Inlichtingen: C. Emmelkamp-Brekelmans, Gerard Doulaan
31, Baarn. Tel. 02154 - 12670.

o-o-o-o

Dagelijks Bestuur van de vereniging:

Voorzitter : G.H. Grootendorst-Doornekamp
Secretaris : B. Braat, tel. 02154 - 12523
Penningmeester : E. v.d. Steeg, Talmalaan 39, Baarn.

o-o-o-o

Het lidmaatschap van de Historische Kring "Baerne" bedraagt:

f 35,-- per jaar per gezin
f 25,-- per jaar voor een gewoon lid
f 12,50 per jaar voor een jeugdlid (14 t/m 18 jaar)

Postadres van de vereniging: postbus 326, 3740 AH Baarn.
Bankrekeningnummer : 30.47.28.292 t.n.v. H.K. "Baerne"
Postgironummer : 4192133 t.n.v. H.K. "Baerne".

o-o-o-o

I N H O U D

=====

	Pag.
VAN DE REDAKTIE	3
DE HISTORISCHE MARKT EN HET FONDS!	3
DE MARKT IN BAARN	4
EEN GOOISCHE OPLICHTERSBENDE	7
KOEKPLANKEN OF BAKKERSPRENTEN	10
KERSTKAARTEN	12
BERICHTEN VAN DE OULHEIDKAMER	13
BERICHTEN VAN DE ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP	14
MAJOLICA IN DE NEDERLANDEN	15
VAN HISTORISCHE MARKT NAAR EEN NIEUWE RUBRIEK	17
HET LICHT VAN DE MIDDELEEUWEN IN FRANKRIJKS KATHEDRALEN	19
PROGRAMMA 1984	20

VAN DE REDAKTIE

=====

De Historische Markt, die op 8 oktober jl. werd gehouden, was een enorm succes. Niet alleen omdat we na aftrek van de consignaties een bedrag van ruim f 6.000,-- overhielden voor ons fonds Aankopen Oudheidkamer, maar ook vanwege de grote belangstelling van de kant van de Baarnse bevolking. Hieruit bleek duidelijk de populariteit die het werk van de Historische Kring "Baerne" onder brede lagen van de Baarnse bevolking geniet.

Onze Oudheidkamer is nu in staat om bepaalde historische objecten aan te kopen, die anders voor Baarn verloren zouden gaan.

In dit nummer komen we nog even terug op deze Historische Markt en we koppelen hier tegelijk de geschiedenis van onze eigen Baarnse weekmarkt aan vast.

Verder besteden we in deze decembermaand aandacht aan de Nederlandse koekprenten, die vooral tijdens Sinterklaas en Kerst altijd een grote rol hebben gespeeld.

We besluiten ons nummer ditmaal met een vrij onbekend verhaal van onze onvolprezen historieschrijver Plum, dat in april 1931 in de Bussumsche Courant verscheen.

Tot slot wensen we alle lezers van ons blad prettige feestdagen en een gelukkig 1984 toe.

o-o-o-o

DE HISTORISCHE MARKT EN HET FONDS!

=====

Onze Historische Markt is een succes geworden! Zowel buitenstaanders als insiders spraken van "goed verzorgd" en "een gezellige sfeer". Vragen als "wanneer houden jullie nu de volgende markt?" of "doen jullie dit voortaan elk jaar?" werden diverse malen gesteld. Iedereen vond dan ook wel iets van zijn of haar gading.

Dat succes danken we allereerst aan het enthousiasme en de medewerking van vele leden. Leden (en ook niet-leden) die voorwerpen schonken of in consignatie gaven; leden die een kraam verzorgden, hielpen inrichten, voor vervoer zorgden, hielpen inpakken en "sjouwen", affiches rondbrachten, cake of een koek bakten, koffie schonken, soep kookten; leden die al weken tevoren druk waren met inzamelen en uitzoeken, die bloemen brachten en in de week vóór de markt bijzonder fijne bloemstukjes opmaakten met droogbloemetjes en tijdens de markt met verse bloemen; leden die hielpen opruimen of stofzuigden na vijven! Tja, het ging allemaal bijzonder vlot, want om half zeven zaterdagavond zag "de kuil" van de Waldheim MAVO er weer net zo uit als vrijdagmiddag daarvoor om drie uur! Dankzij aller gezamenlijke inspanning is het fonds er dus. Onze penningmeester wist al gauw te vertellen dat de netto opbrengst tussen de f 5.500,-- en f 6.000,-- zou liggen, maar het werd iets boven de f 6.000,-- en er komen nog steeds bedragen bij.

Er waren immers nog wat restanten (vooral boeken), terwijl er nog een respectabel aantal ansichten is. En bijna elke maandag komt er wel iemand naar de kelder met de vraag of er nog bepaalde ansichten zijn van Baarn of - zoals kort geleden - ansichten van het doet er niet toe waarvan, maar met speciale poststempels.

Ons fonds groeit dus nog steeds, zij het nu natuurlijk druppelsgewijze.

Een volgend chapter is de vraag hoe nu dit geld het beste te besteden. We zullen uiteraard trachten als "een goed huisvader" te handelen en iets achter de hand te houden voor wanneer zich plotseling een mogelijkheid tot aankoop van een typisch Baarns object of objecten voordoet.

Zo'n voorwerp (of voorwerpen) kan een kostbaar kunstwerk zijn of een duur stuk antiek, maar even goed een eenvoudig gebruiksvoorwerp met een voor Baarnaars emotionele waarde. Uiteraard zal het Bestuur bij aankoop in eerste instantie zijn oor te luisteren leggen bij de leden van de werkgroep Oudheidkamer. Gezien echter het feit, dat

- a. noch bij het Bestuur noch bij de werkgroep Oudheidkamer iedereen van alles verstand heeft;
- b. wat de één goedkoop noemt, door een ander peperduur gevonden kan worden;
- c. voorwerpen naast of los van kunst- of antiekwaarde een emotionele waarde kunnen hebben

zou het Bestuur graag van advies gediend willen worden door een kleine commissie van deskundigen. Zo'n commissie zou kunnen bestaan uit leden van de Kring, die kijk hebben op kunst en/of antiek en de huidige geldswaarde daarvan.

Het advies van de commissie van deskundigen, tezamen met het advies (of de wensen) van de werkgroep Oudheidkamer, zullen het Bestuur - zo hopen wij - in staat stellen hierin op verantwoorde wijze te handelen.

Graag ontvangen wij uw reactie en/of het bericht van uw bereidheid in een dergelijke commissie zitting te nemen.

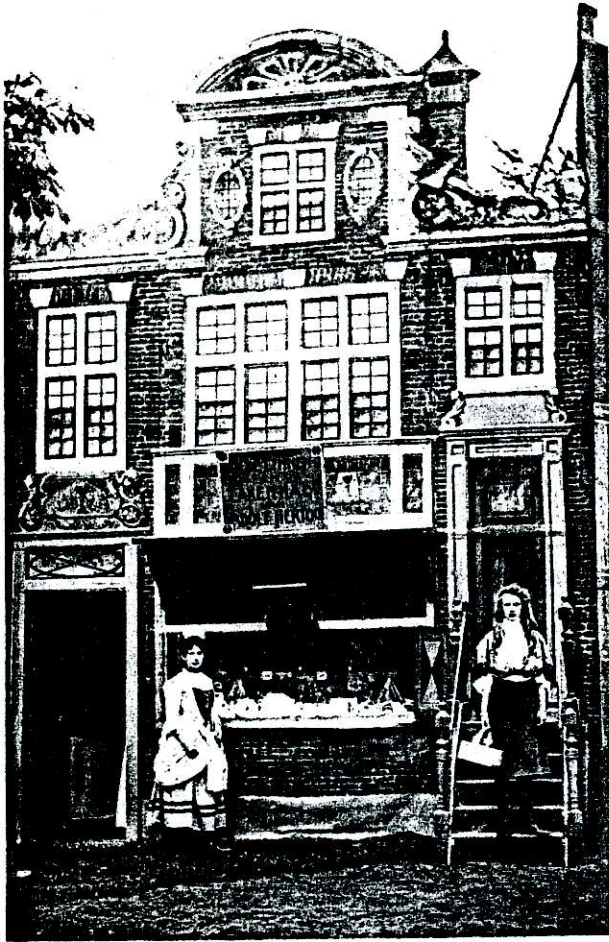
Het Bestuur

o-o-o-o-o

DE MARKT IN BAARN

=====

Nu de Historische Markt, die in oktober gehouden werd, zo'n doorslaand succes is geweest, leek het ons niet onaardig om eens wat meer aan de weet te komen over het Baarnse marktlevens. We zijn zo vertrouwd met en verknocht aan onze weekmarkt op de Brink, dat een mens zich niet kan voorstellen dat nu al weer meer dan zestig jaar geleden er heel wat water naar de zee vloeide voor en alear de kramen in het hart van ons dorp konden worden opgesteld. In tegenstelling met omliggende plaatsen kende Baarn geen markttraditie. Men had kennelijk niet veel behoefte aan een dergelijk "sociaal centrum", zoals dat tegenwoordig zo mooi heet. Het hoe en waarom moet waarschijnlijk worden gezocht in de plaatselijke omstandigheden. Vóór 1874, het magische jaar voor Baarn toen de Spoorwegen onze plaats opnamen in hun traject, viel er in het stille, kleine dorp met z'n voornamelijk agrarische bevolking niet veel te beleven. Volgens de geschiedschrijver Pluim werd er in 1860 een vee- markt in het voorjaar en in de herfst ingesteld. De laatste donderdag van april en de laatste maandag van oktober werden er runderen en varkens op de Brink verhandeld. Ook werd er een paardenmarkt in het leven geroepen; op de tweede woensdag in juni kon men de edele viervoeters bewonderen.

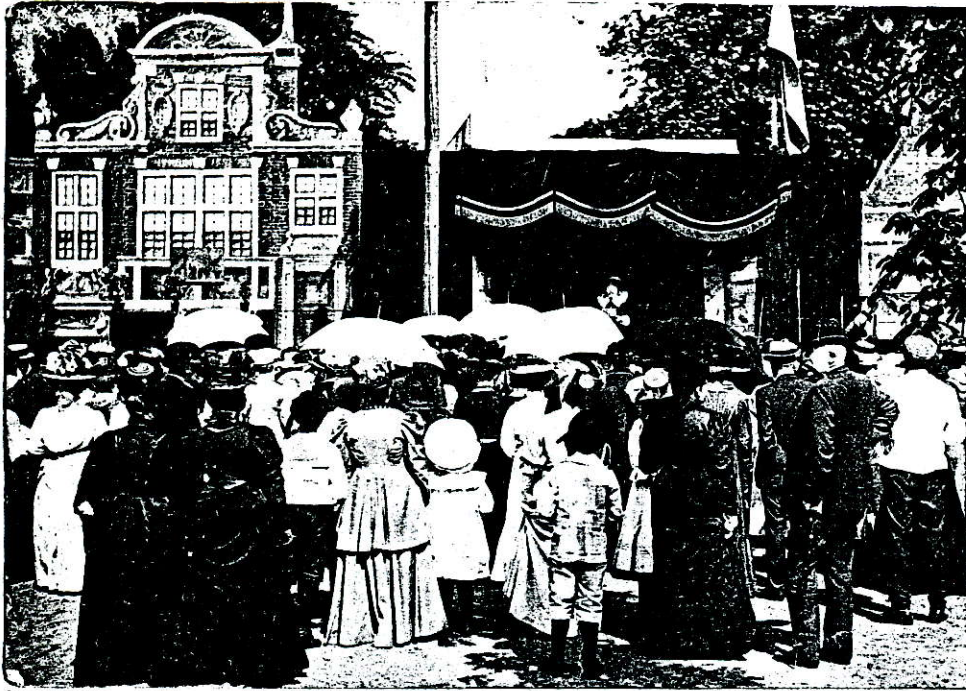
Oud-Hollandsche Markt — BAARN. Augustus 1909.

Oud-Hollandsche Markt — BAARN. Augustus 1909.

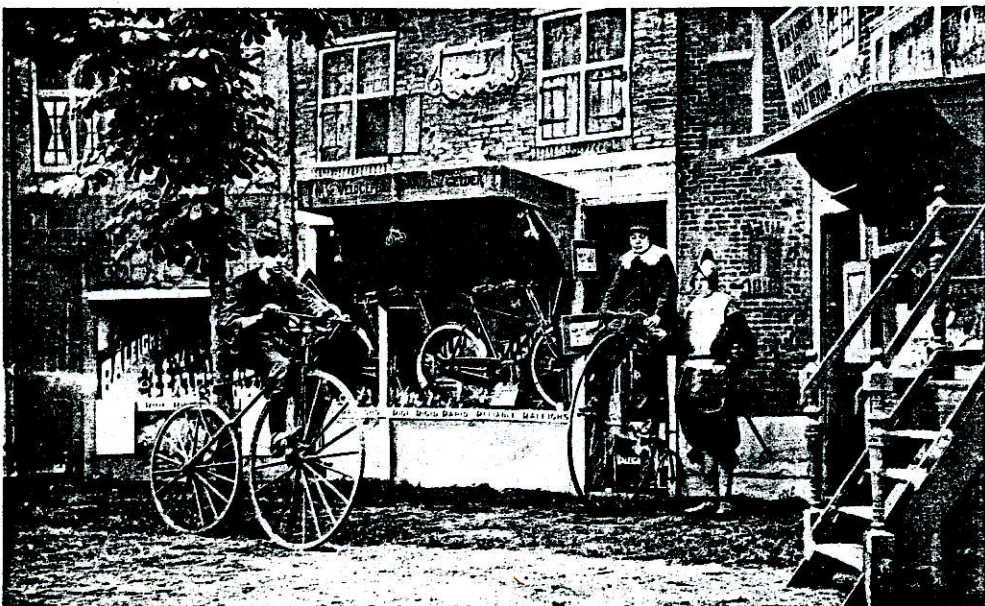
Oud-Hollandsche Markt — BAARN. Augustus 1909.

OUDE-HOLLANDSCHE MARKT
22 --- 39 Juli 1908 te BAARN.
Foto van J. F. van de Ven, Baarn.

Oud-Hollandsche Markt — BAARN. Augustus 1909.

Oud-Hollandsche Markt -- BAARN. Augustus 1909.

Om de handel wat aantrekkelijker te maken werden er prijzen uitgelooft voor de beste varkens en de mooiste paarden (over de koeien werd niet gesproken). De gelukkige bezitter van het prijsvarken mocht een "zilveren horlogeketting met sleutel" in ontvangst nemen; voor het schoonste paard werden "een Friesche paardedeken met trens" uitgelooft.

Ondanks deze attracties bleken beide markten niet levensvatbaar te zijn. Als enige herinnering kon men nog lange jaren de ijzeren ringen in de bomen van de Brink zien, waaraan de paarden werden vastgemaakt.

Meer dan twintig jaar later probeerde men opnieuw een markt op te zetten. In juli 1888 stelde men een dagelijkse groente- en fruitmarkt in. Er werd geen staangeld geheven, maar ondanks dit voordeeltje bleken de resultaten niet gunstig voor de ondernemers, zodat ook deze poging op niets uitliep.

Jarenlang moest Baarn het zonder markt stellen. Een aantal zakenlieden wilde hierin op enigszins ludieke wijze verandering brengen en in juli 1908 verrees er een Oud-Hollands Marktplaats in het Oranjepark, waar de burgers van Baarn zich een week lang konden vergapen aan fraaie zestiende en zeventiende eeuwse (bordpapier) gevels en waar vele middenstanders in min of meer historische kledij rondparadeerden om hun waren aan de man te brengen. Het weekblad De Prins schreef op 25 juli 1908 over "de metamorphose in het Oranjepark", waar men menig gezellig uurtje kon doorbrengen.

De verslaggever gewaagt van "jolige gemakkelikheden zomede een Oud-Hollandse Kapel" en spreekt verder van "echt zomersch genot, los van stijve vormelijkheid". Als burgemeester van dit kartonnen marktdorp fungeerde de in die dagen bekende zanger Johan Schmier, een indrukwekkende figuur, die de aanwezigen nu en dan op een gloedvolle toespraak vergastte. De foto's die van deze gebeurtenis werden gemaakt geven verschillende data aan. Zo staat op de ansichtkaarten steevast augustus 1909 vermeld. Waarschijnlijk werd de vertoning toen herhaald. In ieder geval is het de moeite waard om de prenten te bestuderen. We zien er het Boeckhuis van Geert Bakker, vrijwel zeker opgezet door Gerrit Bakker van de drukkerij; er is een "Lakenhal van Adolf Hertogh", destijds een bekende textielhandelaar; ook compareren de antiquair Cramer en een verkoper van vélocipèdes - wel ietwat bevreemdend als men het jaartal 1676 boven de toegangspoort ontwaart - en een roezige herberg is er ook, waar men buiten aan kolossale biertonnen gezeten een biertje kon drinken, gadegeslagen door een vendel hellebaardiers.

Tja, hier en daar liepen de historische periodes een beetje door elkaar. Allerliefste deerntjes met kapje en omslagdoek converseerden met dure dames in strak keurslijf; de boekverkoper was gekleed in toga en baret en de jongeman die zich op de vélocipède in evenwicht trachtte te houden heeft verdacht veel van een militair uit die dagen. De Goudse pijp was een onafscheidelijk attribuut en werd zelfs op de fiets meegenomen. Men had kennelijk pret voor tien en het publiek amuseerde zich kostelijk. Mannen met eigentijdse bolhoed op klonken op het herbergplein met in fluweel gestoken medeburgers, die een bepluimde flambard droegen. De dames, gewapend met parasol, bewonderden uitbundig al het fraais dat was uitgestald. Af en toe ging er een omroeper rond om een of ander evenement aan te kondigen. Was dat misschien de oude Van Klingereren?

De hele opzet was natuurlijk bijzonder fraai maar in feite had het niets met een echte markt te maken. Daar begon men pas in het prille begin van de twintiger jaren over te denken. Volgens gegevens van - wederom - Pluim kwam de Vrijzinnig Democratische Kiesvereniging op 1 april 1921 bijeen en daar werd de wens geuit een weekmarkt in ons dorp in te stellen. Liefst 23 verenigingen sloegen de handen ineen en op 24 april werd er een bijeenkomst belegd, waar alle aanwezigen het volledig eens bleken te zijn met het voorstel om een markt in het hartje van ons dorp te realiseren. Er werd een comité van aktie gevormd, waarin o.a. zitting namen J. van den Brink, voorzitter, J. Brakenhoff, tweede voorzitter, L. ten Harkel, secretaris, B. van den Brink, tweede secretaris, mevrouw De Smit, penningmeesteresse, mejuffrouw A. Hendriks en J. van de Pol, leden.

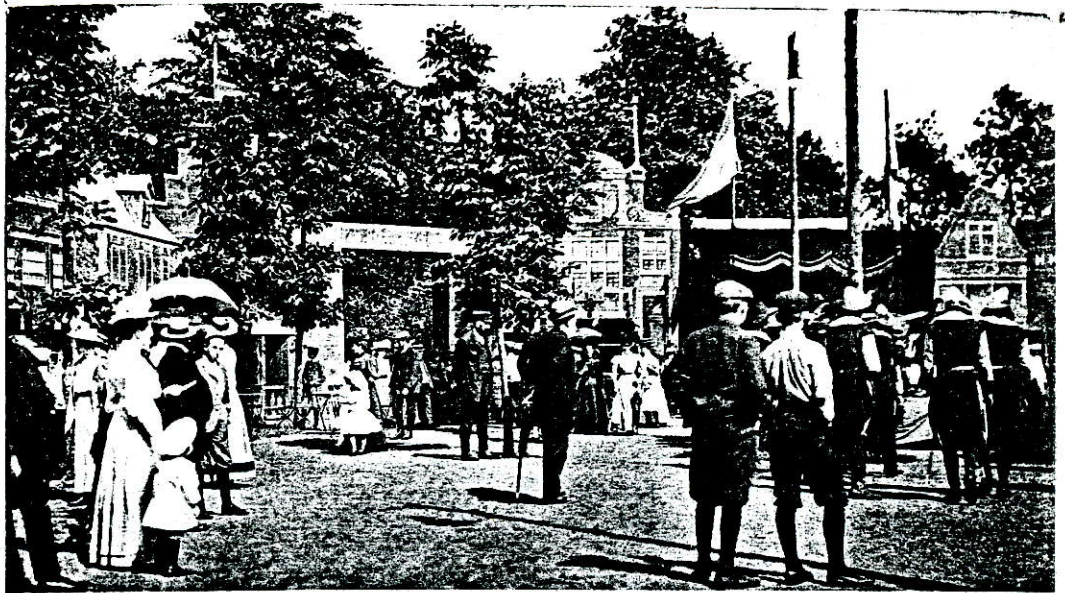
Op 19 mei werd er opnieuw vergaderd en met algemene stemmen besloot men het plan door te zetten. Zodra die plannen uit- lekten stond Baarn op z'n kop. Aan de ene kant had je de voorstanders, die laaiend enthousiast reageerden. Anderszijds stond de "deftige" groep van de bevolking er afwijzend tegen- over. Wat moest dat, zo'n toestand op de Brink? Dat was toch niets voor het mooie, rustige Baarn? Wie wilde men daar in 's hemelsnaam als klanten trekken? Niet de villa-bewoners! Het was in die dagen een bekend gezegde: Van degenen die hun zaken in Amsterdam deden, woonden de bedienden in Hilversum, de procuratiehouders in Bussum en de directeuren in Baarn. Dacht men nu heus dat al die sjieke mevrouwen zich zouden verwaardigen om naar de markt te gaan? (Het bleek achteraf dat een heleboel "sjieke mevrouwen" het enig vonden om op de markt te gaan rondneuzen).

Het comité was zeer voortvarend; er vonden besprekingen plaats met burgemeester en wethouders en op 31 mei gaf de gemeente- raad toestemming voor een weekmarkt. Uit de officiële stukken blijkt dat er slechts één raadslid tegenstemde.

Met enige feestelijkheid werd de eerste marktdag op 28 juni gehouden. 't Ging allemaal volkomen volgens de regels, met marktmeester Van de Pol erbij en nog een gemeentelijke op- zichter. Nog waren er tegenstanders die cynisch beweerden dat de onderneming wel niet lang stand zou houden.

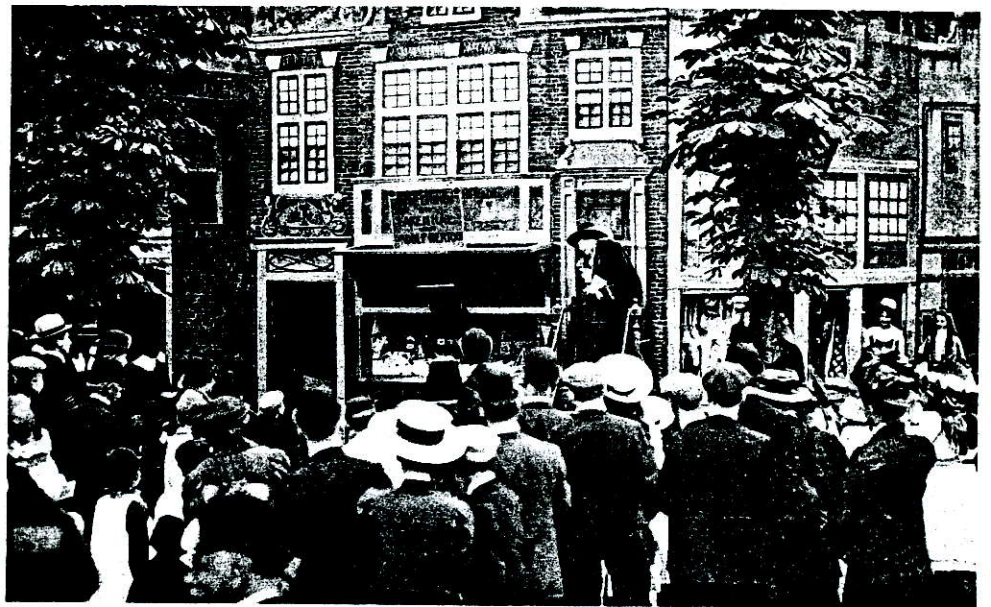
Zij kregen ongelijk. Van lieverlede groeide de weekmarkt uit tot een echt dorpsgebeuren. En wie tegenwoordig een afspraak wil maken op een dinsdagochtend kan wel eens te horen krijgen "neen, dan ga ik naar de markt". Het sociale centrum waarover wij in het begin van dit artikel repten kwam inderdaad tot stand. Het idee "koopjes halen" speelde oorspronkelijk sterk mee. Tegenwoordig schijnt men meer gericht te werk te gaan. De een komt voor vis, een ander voor stroopwafels, weer anderen rommelen graag in de kraam met tweedehands boeken of slenteren langs de bloemenstalletjes. Het wekelijks bedrijf op de parkeerplaats van de Brink - waar de markt naartoe ver- huisde toen de Hervormde pastorie was gesloopt - is voor velen een echt uitje geworden. De FGBB-bus brengt er oudere dorpsgenoten naartoe, want juist zij vinden het oergezellig om langs de uitstallingen te wandelen. En zoals vroeger de Baarnse huisvrouwen naar Hilversum togen om daar te markten, is nu het omgekeerde het geval: ook van buitenaf komen er klanten.

De inzet van hen, die in 1921 het marktplan bedachten en uit- voerden is niet voor niets geweest. De Baarnse markt is niet meer weg te denken.

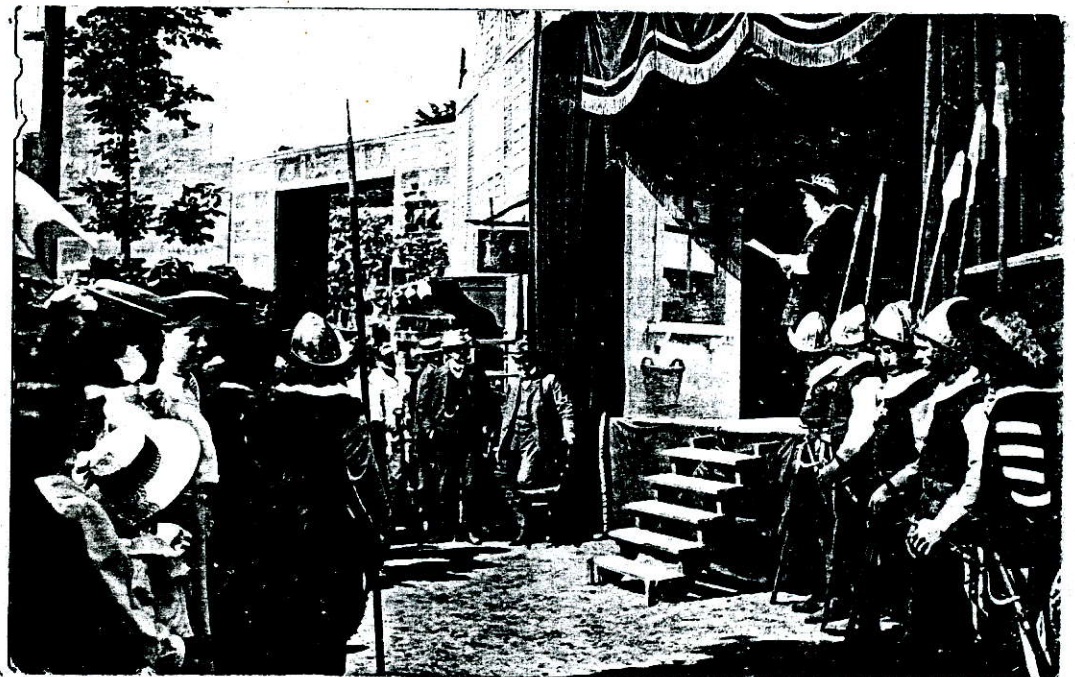

Uitg. van J. F. van de Ven, Baarn.

oud-HOLLANDSCH MARKTPLEIN
22 — 30 Juli 1908 te BAARN.

Oud-Hollandsche Markt — BAARN. Augustus 1909.

Uitg. van J. F. van de Ven, Baarn.

oud-HOLLANDSCH MARKTPLEIN
22 — 30 Juli 1908 te BAARN.

Oud-Hollandsche Markt — BAARN. Augustus 1908.

EEN GOOISCHE OPLICHTERSBENDE

=====

Naar aanleiding van onze publikatie over het Gerecht te Baarn in ons vorige nummer, ontdekten we nog een vrij onbekende gebeurtenis, die zich \pm 300 jaar geleden in de decembermaand afspeelde.

Het is destijds gepubliceerd door de heer Pluim in de Nieuwe Bussumsche Courant van 4 april 1931.

Het leek ons de moeite waard om dit verhaal in dit decembernummer nogmaals te plaatsen.

We laten de heer Pluim nu verder aan het woord.

Stel u gerust, geachte lezer, ik zal geen kwaad van de Gooiers spreken: het booze gezelschap, dat ik u thans in zijn handel en wandel wil filmen, bestond gelukkig niet uit geboren Gooiers, neen, de illustre personen waren niet eens Nederlanders, maar zij begonnen alleen hun operaties vanuit het Gooi.

Als u mijn verhaal leest, zult u denken, dat alles fantasie is, zooals men dat van een goede film gewoon is. Maar mijn stof is wel degelijk uit het leven genomen: u kunt alles zelf lezen in de "Crimineele Rol van het Hooge Gerecht van Baarn c.a. 1677 - 1693," berustend ten Rijksarchieve in Utrecht. Maar vóór ik mijn verhaal begin, moet u mij even een kleine inleiding toestaan - u zult dan de zaak beter begrijpen. Stadhouder Prins Willem III (later ook Koning van Engeland) had in 1674 Soestdijk gekocht en ontving kort daarop van de Staten van Utrecht: Baarn, Soest, Eemnes en Eembrugge als Hooge Ambachtsheerlijkheid. Hij werd nu bijna onbeperkt gebiedier in die plaatsen; zelfs de geheele rechtspraak, tot het vellen van doodvonnissen toe, kwam in zijn handen. Hij stelde nu daarom het bovengenoemde "Hooge Gerecht van Baarn, enz." in en liet voor deze rechtbank aan den Brink aldaar een eigen Rechthuis bouwen, met een "gevangenkelder", die nog in 't Hotel Centraal te zien is. Ook benoemde de Prins een "Droosaard" als voorzitter van die rechtbank, evenals de "Schepenen" of leden. En nu begint mijn film.

Het was in den avond van den eersten December 1693, dat bij een waard te Naarden twee personen nachtverblijf begeerden. De eene heette Peter Elvers, zich noemende Luitenant en geboren te Badorf bij Hamburg. De andere was Jacob Frits, zich uitgevende voor Corporaal, in Potsdam geboren. De waard voldeed gaarne aan den wensch van dit hoogmilitair bezoek; hij onthaalde ze, zoo goed hij kon, en wees ze hun toen een nachtverblijf aan. Hij vermoedde niet, op welke booze plannen zijn gasten broeiden; hij wist niet, dat ze op een paar goudstukken na zonder geld waren en hij wist ook niet, dat de heeren er op bedacht waren zich geld te verschaffen, natuurlijk door bedrog. Het gebrek aan de noodige specie hield hen beiden nog eenigen tijd wakker, want zij vonden nog geen bekwaam middel om hun beurs te spekken; maar tegen middernacht kwamen ze op een goeden inval en sliepen toen met een glimlach in. 's Morgens toch kochten ze in het stadje acht roode langwerpige doosjes, om daarmee "de lieden te bedriegen en te bestelen" en sloten zich toen in hun kamer op. Laten we eens onbescheiden door het sleutelgat turen.

Zij nemen twee doosjes, vullen het eene met waardeloos geworden Engelsche geldstukjes, en in 't andere doen zij stukjes tin en lood. Nu nemen ze een rood bandje, binden dat er kruiselings over en onze "Luitenant" drukt er zijn lakstempel op.

Nog een tijdlang blijven ze (in Naarden genieten, betalen dan hun vertering en gaan met nog twee andere deskundigen (wie dat zijn, vermeldt het vonnis niet) tegen de invalende schemering op stap, hun neus volgende. Over den ouden "Postweg" naar Amersfoort (hij loopt over 't St. Janskerkhof, buiten Hilversum heen naar Soestdijk) over die postweg bereiken ze 's avonds tegen acht uur de Hooge Vuursche en besluiten om daar te overnachten. De herberg immers hier aan den weg ziet er ruim en zindelijk uit en een raam met brood ernaast bewijst, dat de waard, Gerrit Austinck, ook bakker is; wat willen ze nog meer?

Ze treden binnen, bestellen avondeten en een bed, en staan den volgenden morgen bijtijds op om verder te gaan.

Maar.... nu zullen de doosjes dienst doen. Ons illustre gezelschap vraagt heel royaal wat ze schuldig zijn en de "corporaal" werpt op tafel een partij "Hamburger dubbeltjes". Doch de waard kent die munt niet en verzocht ander geld. "'t Spijt me", antwoordt de "luitnant", maar ik heb geen ander geld dan goud; kom ik wil jouw soo lang gout te bewaren geven; als ik weer voorbij kom, sal ik jouw wel ander geld in de plaats geven." Nu vertoont de "luitnant" zijn eenige schat: twee dubbele en twee enkele rijders; doet ze in een der leege doosjes en verzegelt dat, zooals hij dat gisteren morgen te Naarden deed. "Ja, dat is goed goud geld," denkt de waard, "en het is te veel voor de vertering; daaraan heb ik een goed onderpand." (De waarde beliep omstreeks 15 gulden).

Maar vingervlug als een goochelaar verwisselt de Luitenant snel het kostbare met een ander waardeloos doosje en geeft dit aan de vrouw in bewaring, "tot hij terugkomt".

Zij houdt van den inhoud (?) het gelag af en betaalt nog 15 gulden in schellingen terug!

Maar.... onze voorzichtige waardin krijgt half berouw: zij wil eerst zien, wat er in het doosje zit. O wee! heeren oplichters! daar heb je de poppen aan het dansen! De corporaal raadt het haar dan ook af om het zegel te verbreken - waarom zou ze wantrouwend zijn: ze heeft toch de gouden rijders duidelijk gezien. Maar de Luitenant staat het toe: hij wil het dochttertje het doosje in de bakkerij laten brengen om het haar vader te laten onderzoeken. Maar zóó handig is hij, dat hij het waardelooze doosje vlug weer verwisselt en de waard de goudstukken in het echte doosje te zien krijgt. De man is tevreden en de Luitenant lakt het weer dicht, want hij wil, als hij terugkomt, het doosje ongeschonden bewaard zien. Terwijl hij nu 't lak laat branden; laat hij plotseling het doosje vallen en roept uit: "Au, daar brand ik mijn vingers!" Maar meteen bergt hij het echte doosje weer op en geeft het valsche ervoor in de plaats, zonder dat de bakker iets van het bedrog gemerkt heeft.

Hierop verlaten de vier gasten de herberg en vertrekken weer, zoals later blijkt naar Soest.

Maar de vrouw bleef ongerust; 't was of zij bij intuïtie voelde, dat ze bedrogen was. Zij ging daarom met het doosje naar haar buurman Cornelis Reyn, de waard van het Groenewoud, die een minuut of 10 er vandaan woonde, den voormaligen zandweg naar Eemnes op.

Hier vond de vrouw twee mannen aan den haard, want het was vrij koud; het waren Cornelis Bouwman en Gerrit Wicherts. De vrouw vertelde, wat zij vreesde, en verzocht nu aan Gerrit om het doosje open te maken; maar die weigerde: ze moest het zelf maar doen, zei hij, dan konden ze met hun drieën getuigen, wat er in gezeten had.

De vrouw deed het en natuurlijk kwam het bedrog uit; hevig ontsteld liep de vrouw naar haar man terug.

Die liet nu fluks een wagen met drie paarden inspannen en reed met Cornelis en Gerrit, zoo snel de mulle zandweg het toeliet, de bedriegers na. Ze vermoedden, dat ze de richting naar Amersfoort waren ingeslagen, want op Soestdijk wist men hun te vertellen, dat daar een paar uur geleden vier mannen waren gezien.

Voort ging het nu Soest in en al vragende hoorde men verder, dat de bedriegers bij Evert Valck in de "Drie Ringen" (achter de kerk) waren binnengegaan.

De Schout werd gewaarschuwd en... de illustre oplichters geknipt. Weldra zaten ze veilig en wel "in de gevangenkelder onder de Gerechtskamer" op den Brink in Baarn. Het "Hooge Gerecht" kwam samen, onderzocht de zaak en de Drossaard stelde op 20 Dec. 1693 de volgende eisch: "Tegen Pêter Evers, zich uitgevende voor Luitenant, en tegen Jacob Frits, zich noemende Corporaal, beiden eerst gevangen in Soest en nu in de gijzel onder de gerechtskamer alhier: zij zullen gebracht worden ter plaatse, waar men recht doet (dat was op den Brink) zullen daar publiek op het schavot worden gegeeseld, waarna ze levenslang uit deze provincie (Utrecht) verbannen worden."

Drie dagen later kwam het Gerecht weer samen en de Schepenen velden nu het eigenlijke vonnis (deden de "uitspraak"), en wel:

Peter Evers en Jacob Frits (van de 2 anderen wordt niet gerept) zullen een uur lang vóór de Gerechtskamer (dus op den Brink) in het openbaar ten toon gesteld worden, ieder met de helft der gevonden doosjes en het goud boven hun hoofd of om hun hals, waarna ze voor 10 jaren uit den lande verbannen worden, ingaande na één etmaal."

U ziet de Baarnsche Schepenen hadden de "eisch" van den Drossaard wat verzacht, - de straf was ten minste niet zoo "gevoelig", als de Drossaard verlangd had: immers de beul met zijn geeseloeden bleef achterwege.

Men hield toen van snel recht, want nog denzelfden dag werd het vonnis uitgevoerd, immers we lezen in de "Crimineele rol" aan 't slot:

"Op huyden dato als boven (dat is dus 23 Dec. 1693) is de sententie datelyck ter executie gestelt ende voldaan." Zoo konden de "Luitenant" en zijn "Corporaal" Baarn op dien dag weer verlaten om zoo gauw mogelijk naar Holland (bijv. Laren) of Gelderland (bijv. Hoevelaken) uit te wijken, want met die kippesprong was men toenmaals reeds in een "ander land".

T. Pluim

KOEKPLANKEN OF BAKKERSPRENTEN

Speculaas-, taai-taai- en suikerwerkvormen hebben gedurende vele eeuwen onze Nederlandse volkskunst verrijkt. Deze bakkersprenten zijn niet alleen esthetisch van belang, maar geven door hun voorstellingen zelfs een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis. Helaas kwam er in onze eeuw een eind aan deze vorm van volkskunst door de ook in de banketbakkerij ingevoerde mechanisatie. Tegenwoordig worden de speculaasjes machinaal vervaardigd met behulp van sneldraaiende trommels of met eenvoudige koekplankenmateriaal, dat machinaal vervaardigd te koop is. Gelukkig zijn er nog veel oude prenten bewaard gebleven, al worden ze steeds zeldzamer en dus kostbaarder. Hierdoor verschijnen er de laatste jaren nogal wat imitaties op de markt, die meestal onmiddellijk opvallen door het ontbreken van de in het gebruik ontstane glans. De oude koekprent kenmerkt zich ook door de aanwezige beschadigingen, die ontstaan zijn bij het verwijderen van het deeg uit de plank met een mes; hierdoor zijn de prenten na jarenlang gebruik ook vaak ondieper geworden.

Voor de 2e Wereldoorlog bestond er voor deze bakkersprenten nog maar weinig belangstelling. Voor een paar gulden kon men nog in het bezit komen van zeer fraaie 17e eeuwse koekprenten. Helaas zijn er echter veel oude prenten in de bakkersovens verdwenen of door buitenlanders opgekocht in analogie met de Nederlandse tegels, die met scheepsladingen tegelijk naar Amerika verdwenen.

In geen enkel ander land is de traditie van deze vorm van koekbakkerij zo sterk vertegenwoordigd als in Nederland. Mogelijk houdt dit verband met de Sinterklaasviering, al zijn er vreemd genoeg maar weinig koekprenten met de voorstelling van Sinterklaas zelf. Diverse Nederlandse musea, zoals het Friesch Museum, de Lakenhal, het Openluchtmuseum, het West-Friesch Museum en het Banketbakkersmuseum bezitten nog een fraaie collectie prenten.

Voor het fijnere snijwerk werd vruchtbomenhout gekozen, voor het grovere nam men iepen- of beukehout. Palmhout kwam voor het allerfijnste werk in aanmerking. Eikehout was ongeschikt, omdat de zachte nerf te snel sleet.

De prenten werden vroeger over het algemeen gesneden door de bakkers zelf, want ook deze vorm van vakbekwaamheid behoorde tot hun opleiding.

Voor zover bekend dateren de oudste bakkersprenten uit de 17e eeuw. Taai-taai- en speculaaspoppen werden in de decembermaand tot en met Driekoningen en in de Carnavalsgebieden tot en met Carnaval verorberd. Dan werden deze planken weer voor een jaar opgeborgen en zo gingen ze generaties lang mee. Waren ze te uitgesleten, dan werden ze weer op diepte gebracht of opnieuw gemaakt.

Verhoudingsgewijze komt Sint Nicolaas weinig op de planken voor. Dat komt, omdat in het begin van de 17e eeuw de reformatie een strijd aanging met alles wat Rooms-Katholiek was en dat gold ook voor het Sinterklaasfeest. Er werden ernstige bezwaren gemaakt tegen gebakken beelden en vrijers en vrijsters namen hun plaats in. De Sint wordt door de reformatie gecamoufleerd, maar later vinden we hem weer terug met bisschopsgewaad en al. Zwarte Piet komt echter nog niet voor op deze oude prenten.

Stevig zit deze stadhouder te paard. Welke stadhouder hij is, deed er niet toe, gezien hij toch generaties lang meeinging. Let op het oranjeboompje tussen de benen van het paard en het kromme zwaard.

Het houten prenten boek

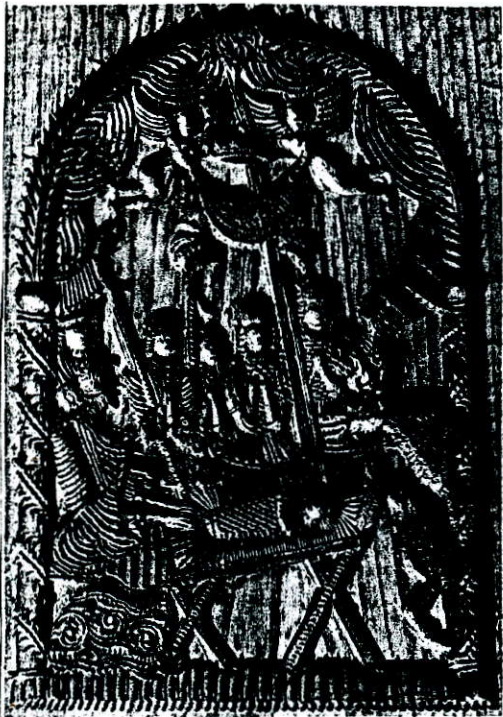
Deze koekp'ank komt oorspronkelijk uit Mopnikenban. Het geheel stelt een stadhouder met zijn vrouw voor. De kraag dient als huwelijksymbool.

Adam en Eva, een thema uit de bijbel dat veelvuldig werd toegepast.

De schepen waren voornamelijk opgetuigde driemasters en bijna altijd oorlogsbodems. Dit schip is gedateerd 1744 (Zwols Museum).

Aanbidding van de drie koningen in de stal van Betlehem. In de sjerp die de twee engelen vasthouden, staat geschreven „ere sy God (in de) hemelen”.

Gestileerde manne- en vrouwefiguur uit de 19de eeuw.

Kerstkaarten

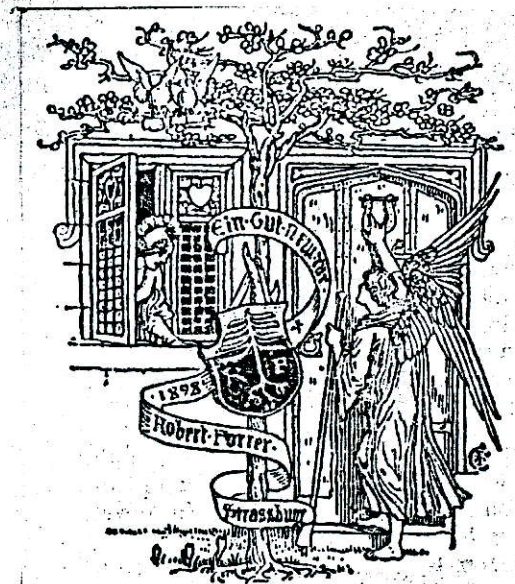

De nar, een geliefkoosd onderwerp. De W.H. in spiegelbeeld staat voor Hans Worst, zoals een nar ook wel genoemd werd.

Von alleoandria kom ich her gefarn
 Und bringe vil güter soe die wil ich miß
 sparn ich wil sie gebe vmb krenes gelt
 techen vnd goe liephā ich darmit wol vngelē

rechts een van de oudst bekende voorbeelden van een nieuwjaarsgroet: een Duitse houtsnede uit de 15e eeuw, toen de viering van de geboorte van Christus, en het begin van het nieuwe jaar nog veelal samenvielen. De tekst op de perkamentrol links bij het Christuskind vertelt van de vreugde die gebracht zal worden.

Kerstkaart getekend door de bekende illustrator Walther Crane in 1899 voor een professor aan de Universiteit van Straatsburg.

De 18e eeuw wordt wel beschouwd als de Gouden Eeuw van de bakkersprenten. Uit die tijd stammen prachtige, minitieus gesneden planken, die vaak gedateerd en gesigneerd werden. De vormen uit de 19e eeuw zijn veel eenvoudiger van lijn en sterk gestileerd. Vrouwen en kinderen werden zelden afgebeeld, maar schepen, ruiters, narren (ook wel Hans Worst genoemd) en molens waren geliefde onderwerpen. Dat geldt ook voor zeemeerminnen, zeepaardjes en andere dieren en niet te vergeten de karren en wagens. Veel van deze motieven zijn weer terug te vinden op tegels, gevelstenen en borden uit die tijd.

Speculaas komt van het Latijnse speculum, dat spiegel betekent. Vrij logisch als we bedenken dat het baksel en de houten vorm elkaars spiegelbeeld zijn. Prachtig stonden de met verguldsel en bladgoud versierde koeken te pronk op de goedgevulde planken in de bakkerswinkel. Hoe men bij dat vergulden precies te werk ging, wist Hildebrand in zijn Camera Obscura uitmuntend te vertellen in zijn "Verguldavond bij de fam. De Groot".

In tegenstelling tot de koekplanken werden de suikervormen het hele jaar door gebruikt. Deze suikerbeestplankjes of fondantplankjes treft men nog wel eens te koop aan in antiekzaken. De voorgangers van deze vaak grof gesneden plankjes, de zogenaamde dragantvormen zijn echter zeldzamer. Deze suikervormen stammen uit de 17e en 18e eeuw en zijn evenals de suikerbeestplanken dubbel. De vorm wordt hierdoor driedimensionaal. De voorkant staat op de ene plank, de achterkant op de andere en de plankjes moeten derhalve precies op elkaar passen. Daartoe dienen de twee gaten in iedere plank, waarin houten pennen werden gestoken. De suikermassa, hoofdzakelijk suiker en gom-dragan, werd in de plankjes gegoten met de voetstukjes van de afbeeldingen naar boven gericht. Het recept was zodanig van samenstelling dat alle details van de vormen haarfijn op het suikergoed werden overgebracht. Zo ontstonden er ragfijne witte suikerpoppetjes, op de slee, musicerend, een geboorteviering, allerlei bloemetjes enz. De houten suikervormen zelf zien er vaak nog verrassend nieuw uit, al zijn ze soms 200 à 300 jaar oud. Dit komt, omdat de suikervormen de mode op de voet volgden en daardoor konden ze maar kort worden gebruikt voor bijvoorbeeld taferversieringen en kostbare taarten bij bruiloftsfeesten en banketten. Ze werden verguld en met allerlei kleuren beschilderd. Ze moeten een lust voor het oog zijn geweest. Het Friesch Museum in Leeuwarden en de Lakenhal in Leiden bezitten een voortreffelijke collectie suikervormen.

Er is nog veel te vertellen over dit vaak nog zo onbekende onderwerp. Wij zullen ons echter beperken tot het bovenstaande. Geïnteresseerden in "het houten prentenboek" wijzen we graag op de uitgaven van de heer J. Schilstra, een deskundige op dit gebied bij uitstek.

J. Kruidenier.

Geraadpleegde literatuur:

J.J. Schilstra, Koekplanken
 A. Hoogeweegen, Publikatie in Eigen Huis, jan. 1972
 H.J. Nannings, Brood- en gebakvormen.

KERSTKAARTEN

=====

Wie is er eigenlijk het eerst op het idee gekomen om kerstkaarten in grote hoeveelheden te gaan versturen? De uitwisseling van seizoensgroeten was een beleefdheid, die al bijna twee eeuwen geleden in vele landen bestond. Maar het was een Engelsman, die genoeg kreeg van het briefjes-schrijven in de decembermaand. Sir Henry Cole, een gewiekt zakenman die bekend stond om zijn vooruitstrevende ideeën en die ook belangen had bij de opkomende posterijen, droeg John Calcott Horsley in 1843 op om een kerstkaart voor hem te ontwerpen. De prent kwam tot stand en werd door de opdrachtgever niet alleen goedgekeurd maar ook, na eigen gebruik, op de markt gegooid. Er werden duizend exemplaren gedrukt, die voor een in die dagen stevige prijs werden verkocht. De nouveauté vond wel erkenning maar het zou tot 1848 duren voor er een tweede "commerciële" kerstkaart uitkwam. Dit keer was het W.M. Egley, die zich uitleefde in een bont tafereel van feestvierende mensen, maar waarbij "de armen" ook werden bedeed. Op de onderste helft van de kaart ontwaarde men een stoet nederige lieden, die vol dankbaarheid een gave - was het een kom soep? - in ontvangst namen. Ook op de eerste kaart uit 1843 waren de behoeftigen uit die tijd niet vergeten; zij flankeerden in rustige half-tinten een vrolijk gezelschap dat met geheven glas feest vierde. De "kant en klare" kaarten vonden in den beginne maar weinig aftrek. Men was gewend om eigen visitekaartjes en correspondentiepapier te versieren met eigen bedachte tekeningetjes, met droogbloemen of eventueel plakplaatjes. Pas na 1860 begon het Victoriaanse publiek belangstelling te tonen voor de "koopwensjes". De drukkerijen wisten hun produkten te verfijnen, de posterijen werkten sneller en ook de handel voorzag ongekende mogelijkheden. De ontwerpers stonden voor niets. De kaarten waren weliswaar op stevig papier uitgevoerd, maar ze werden verrijkt met zijden en fluwelen frutsels. Men gebruikte uitbundig goud en zilverlamé om de zaak te verfraaien en aan onderwerpen had men geen gebrek. Die varieerden van vrome plaatjes met Christus-kindjes en lieflijke Maria's tot huiselijke tafereeltjes rondom een rijk voorziene dis, waarop kalkoen en plumpudding een vooraanstaande plaats innamen. Hulst en klimoprانken werden niet vergeten; dennebomen, sneeuwballen in reuzeformaat, zingende engeltjes, kerken in de sneeuw, postkoetsen afgeladen met jolige passagiers.... het kon niet op! Toch bleef in den beginne de Christelijke kaart het meest populair met als motief het Kind in de kribbe, een stal met os en ezel of herders die de ster volgden. Ook op het vasteland van Europa maakte de gedrukte kerstwens z'n entree. In Duitsland hield men lange tijd vast aan puur Christelijke vormgeving. Zeer geliefd waren bijv. oude devotieprentjes. In Frankrijk nam men de feestelijkheden aan het eind van het jaar wat lossen op, getuige een afbeelding van twee dansende gelieven die tegen een hartvormige achtergrond elkaar Heureux Noël wensen. Amerika rook al spoedig "business". Een paar jaar na de eerste Engelse pogingen brak er aan de overkant van de oceaan een stortvloed van wensen los in velerlei vorm. Santa Claus en kerstpudding speelden aanvankelijk geen geringe rol. Maar menigeen verloochende zijn zakeninstinct niet; een ondernemend heer verblijdde vriend en maag en klanten zelfs met een gelukwens in de vorm van een cheque, die stond op de naam van Bank of Blessings in Blissville.

Het oorspronkelijke gegeven van Horsley hield een boodschap in: gedenk de minder bedeeden. Die boodschap werd op den duur wel eens vergeten en het zou zo ongeveer honderd jaar duren voor de liefdadigheid zich meester maakte van de kerstprent. Tegenwoordig zijn er in binnen- en buitenland tal van charitatieve instellingen, die de kerstkaart als welkom onderwerp gebruiken om geld in te zamelen. Denk alleen maar eens aan de Unicef en onze vaderlandse Kinderzegelactie, waarbij op grote schaal kerstkaarten worden aangeboden voor het goede doel. Vaak werken kunstenaars mee en bij menigeen gaat de voorkeur uit naar "een mooi plaatje".

De geschreven tekst werd op den duur vervangen door een voorgedrukte. Maar steeds meer blijkt dat de mensen tegenwoordig weer wat meer tekst verlangen dan het afgezaagde Vrolijk Kerstfeest en Gelukkig Nieuwjaar. Men wil die mooie kaarten voorzien van een eigen heilwens. Het moet toch een beetje persoonlijk blijven!

Binnenkort staan onze schoorstenen weer vol met kerstkaarten. Of ze bungelen aan rode linten opgeprikt of geplakt langs de muren. Daar staan en hangen ze broederlijk bijeen, zonder oordeel des onderscheids: de kribbe en de kerstboom, de madonna en de postkoets, het ondergesneeuwde hutje en tiere-lierende roodborstjes op een groene tak. De kerstkaart is een "must" geworden maar ook..... een miljoenenzaak. Of John Horsley dat ooit heeft kunnen vermoeden?

E. Witsenburg-Horsman

o-o-o-o

BERICHTEN VAN DE OUDHEIDKAMER

=====

De Historische Markt is een groot succes geweest. Niet alleen wat de grote som geld betreft, maar ook diverse voorwerpen die bij ons gebracht werden en voor de Oudheidkamer geschikt waren, o.a. wat bijzondere handwerken, diverse boeken, ansichtkaarten, voorwerpen met betrekking tot het Oranjehuis. Dan ook nog 2 jakken (waar we nog niet precies van weten wanneer en waar ze gedragen werden). Een spoormandje en een zgn. bevrijdingsrok, samengesteld uit kleine lapjes. Het was de bedoeling om deze rok elk jaar op 5 mei te dragen. De 50+-ers onder ons zullen dat nog wel weten. Voorts een priktol (gekocjt), een koffiemolen, hoedenstandaard, schilderijtje Beukenhorst aan de Prins Hendriklaan (nu flats naast Dr. Doyer) en een lepeltje jubileum Veerkamp.

o-o-o-o

BERICHTEN VAN DE ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP (ARWE)

=====

De Archeologische Werkgroep van de Historische Kring "Baerne" houdt iedere eerste woensdag van de maand een kontaktavond, om 8 uur in de Oudheidkamer (d.i. de kelder onder het gemeentehuis, ingang Laanstraat).

Op deze avond praten leden van deze werkgroep bijv. over hun verzameling - ze brengen hiervan soms iets mee.

Er worden dia's vertoond over archeologische bezienswaardigheden; er wordt verteld over opgravingen waaraan men heeft meegeholpen, enz.

De werkzaamheden in eigen kring worden besproken, zoals veldonderzoek, plannen voor excursies en lezingen.

Van één en ander wordt verslag uitgebracht in "Baerne".

Niet alleen leden, ook belangstellenden zijn bij onze kontaktavonden en activiteiten van harte welkom.

Op 14 november jl. hield de heer J. Brinkerink, paleontoloog, een zeer interessante lezing over zijn eigen werk, nl. opgraven op Sardinië.

Sardinië is altijd een eiland geweest en vertoont dan ook de kenmerken hiervan, bijv. een beperkte groep dieren die zich vrij kon vermenigvuldigen, daar roofdieren hier ontbreken.

Tot nu toe werd aangenomen dat de menselijke bewoningsgeschiedenis terugging tot \pm 8000 voor Chr. Mogelijk moeten wij dit tijdstip, door hedendaags onderzoek, vele eeuwen verder terugplaatsen. Aan de hand van dia's zagen wij de torenvormige bouwsels (misschien verdedigingswerken) van vroegere bewoners. Ook waren er mooie dia's over de natuur en de folklore op dit eiland.

Na de pauze werd ons dan, ook aan de hand van dia's, verteld over de al jaren aan de gang zijnde opgraving in één van de talloze grotten. Men ging tot nu toe 1.80 m diep en vond enorm veel beendermateriaal van knaagdieren en herten.

Tot men tenslotte stuitte op sporen van menselijke activiteiten en nog later op resten van een menselijk schedel, zeker vroeger dan 9000 voor Chr. en waarschijnlijk zéér oud, mogelijk voor neolitisch. Er was ook materiaal van o.a. deze opgraving aanwezig.

Al met al werd dit weer een zeer geslaagde avond voor leden en belangstellenden van de Archeologische Werkgroep.

o-o-o-o

MAJOLICA IN DE NEDERLANDEN
=====

Op de kontaktavond van de ARWE d.d. woensdag 2 november jl. vertelde Thomas Cley ons het één en ander over Nederlands Majolica.

In de inleiding vertelde Thomas dat de fabrikage van Majolica stamt van de Moren en dat het via Spanje en Italië in de Zuidelijke Nederlanden, met name Antwerpen, terecht kwam. Voor het jaar 1510 werd er in Antwerpen reeds Majolica gemaakt. Voor de aanvang van de 80-jarige Oorlog waren de Zuidelijke Nederlanden één van de welvarendste landen van Europa met een goed ontwikkelde handel en een hoge cultuur. Een bekende Majolica-bakker uit die tijd was Guido de Saveno (oorspronkelijk uit Italië). Na het begin van de 80-jarige Oorlog, omstreeks 1580, vluchtten de Majolica-bakkers met vele andere ambachtslieden uit Antwerpen naar de Noordelijke Nederlanden en vestigden zich voornamelijk in Haarlem en Amsterdam, dikwijls in na de beeldenstorm verlaten kloosters. In Amsterdam werkte o.a. Carstiaen van Abeele, waarvan de aardige bijzonderheid bekend werd dat zijn industrie wegens brandgevaar uit de stad moest verdwijnen en die zich daarom vestigde in het verlaten Karthuizer Klooster in de Jordaan. De vlucht van de Majolica-bakkers was niet het gevolg van godsdienstverschillen, want velen waren aanvankelijk katholiek, maar wegens de snel achteruitgaande economische toestand van Antwerpen na het afsluiten van de handelswegen, o.a. door afsluiting van de Schelde. De fabrikage van de Majolica in de Nederlanden heeft geduurd van 1500 - 1580 in het zuiden en van 1580 - einde 19e eeuw in de Noordelijke Nederlanden.

Vervolgens legde Thomas uit wat wij onder Majolica moeten verstaan. Het is meestal een vrij dik aardewerk, aan de voorzijde bedekt met wit tin-basis glazuur waarop vrij grove decoraties zijn aangebracht van gekleurd, na het midden van de 17e eeuw bijna alleen blauw, tin-glazuur. Het aardewerk heeft altijd een voetring. In de Noordelijke Nederlanden (na 1580) werd de achterzijde bedekt met loodglazuur, gemengd met alle restjes wit en gekleurd tin-glazuur. Dit zorgt voor een enigszins doffe licht-grijze kleur. Dit loodglazuur werd aanvankelijk om economische redenen aangebracht. Later werd het aanbrengen van loodglazuur aan de achterzijde van dit soort aardewerk traditie. De voorzijde en de decoraties bleven met tin-glazuur uitgevoerd. Vorm en kleur kunnen verschillen, hoewel de kleur de datering kan vergemakkelijken. Majolica komt voor in de vorm van schotels, albarello's, zalfpotjes, papkommen en zoutvaatjes.

Aan de hand van enkele door hem zelf opgegraven voorbeelden lichtte Thomas het bovenstaande nader toe. Eerst toonde hij een fragment van een schaal uit Antwerpen (van voor 1580). De schaal was aan de voor- en achterzijde bedekt met tin-glazuur, heeft een voetring en is gedecoreerd in felle kleuren. Aan de achterzijde met gekleurde concentrische ringen (mogelijk door het tin-glazuur). Door tin-glazuur ook aan de achterzijde was dit aardewerk duurder.

In het begin van de 17e eeuw was ook het Majolica uit de Noordelijke Nederlanden gedecoreerd met felle kleuren. Kleuren als oranje/rood, groen, paars, geel en blauw komen voor. Het voorbeeld uit deze periode kwam uit Haarlem. Ook in Amsterdam werd dit aardewerk gemaakt. In het midden van de 17e eeuw werd het Majolica-aardewerk vrijwel niet meer met gekleurd glazuur gedecoreerd maar alleen met blauw. Het verschil met het inmiddels ook op de markt verschenen Delfts aardewerk is dat dit dunner is, fijner gedecoreerd, aan de voor-en achterzijde is bedekt met tin-glazuur en meestal een voetring heeft.

Vervolgens toonde Thomas een fragment van een Majolica-schotel met Wan-Li motief (uit 1620 - 1650), waarvan de rand een vakverdeling heeft volgens Chinees-model. Daarna werden voorbeelden van laat-Fries Majolica getoond. Fragmenten van schotels en een stukje zoutvat. Dit is gemaakt omstreeks 1650 tot 1900. De decoratie is vrij grof. In Friesland zijn later ook de spreukschotels ontstaan, van 1800 tot omstreeks 1900.

Een merkwaardige eigenschap van Majolica-aardewerk is nog dat aan de voor- en achterzijde drie indrukken in het glazuur te zien zijn van de "proenen". Dit zijn drie aardewerken pootjes, verbonden door een aardewerk driehoekje, die gebruikt worden voor het bewaren van een afstand tussen de schotels als zij op stapels gebakken worden in de oven.

Als contrast met Majolica werden ook andere soorten aardewerk uit dezelfde tijd besproken. Haarlems aardewerk waarvan een fragment van een plooischotel werd getoond. Het is dun, zonder voetring, met fijne tekening en voor en achter bedekt met tin-glazuur. In Haarlem werkten in 1620 vader en zoon Verstraeten. Het aardewerk wordt Proto-Delfts genoemd.

De fabriekage stopte daar omstreeks 1650. Delfts aardewerk is gemaakt van dun materiaal, met voetring, fijn getekend en aanvankelijk in blauw, meestal met bloemmotieven.

Na 1700 komt ook gekleurd Delfts aardewerk voor. Ook werd Wit-Delfts aardewerk gemaakt (tot op heden). Omstreeks 1830 stopte de fabriekage van Delfts gebruiksaardewerk. In de 20e eeuw werd de fabriekage van sier-aardewerk hervat.

Wegens het vergevorderde uur werd de causerie onderbroken. Wij hebben dus van Thomas nog een verhaal tegoed over ander Nederlands aardewerk. Het was een boeiende verhandeling, waarbij veel vragen werden gesteld. Het was een leerzame avond. De thuisblijvers hebben veel gemist.

Bart Braat.

N.B.: Als referentie toonde Thomas zijn boek:

- Korf, Lingeman, Nederlandse Majolica (Haarlem, De Haan 1981).

VAN HISTORISCHE MARKT NAAR EEN NIEUWE RUBRIEK
 =====

Zoals u elders in dit blad kunt lezen, worden nog regelmatig boeken en ansichten verkocht. Het in consignatie voor de markt gegeven materiaal dat niet verkocht werd, is uiteraard weer terug bij de resp. eigenaars. Iesalniettemin komen er af en toe vragen van mensen die iets op de markt hebben gezien, niet direkt konden besluiten, maar.... er graag op terugkomen. Hierdoor en mede door wat wij bij enkele zusterverenigingen zagen (zoals een boekentafel of een lijst met aangeboden boeken) ontstond het idee voor een nieuwe rubriek in ons blad. Een rubriek, waarvoor alle leden opgave kunnen doen indien zij bepaalde boekwerken op historisch gebied in de ruimste zin des woords hebben aan te bieden. Hetzelfde geldt voor originele oude prenten en kaarten (al dan niet ingelijst), die op onze naaste omgeving betrekking hebben. U noemt zelf de prijs die u voor het boekwerk resp. prent/kaart wilt hebben, met dien verstande dat u er rekening mee houdt dat 10% van dat bedrag bij eventuele verkoop bestemd is voor het fonds voor aankopen voor de collectie Oudheidkamer. Wanneer in deze rubriek dus een boek voor f 40,-- vermeld staat, ontvangt de verkoper hiervan f 36,-- en gaat een bedrag van f 4,-- naar "het" fonds.

Vanzelfsprekend is de rubriek bestemd voor niet meer in de boekhandel verkrijgbaar zijnde werken. Ook oude jaargangen van tijdschriften kunnen in aanmerking komen. En wat de prenten en kaarten betreft, deze dienen wel op onze naaste omgeving betrekking te hebben, dus bijv. niet in aanmerking komt een gravure van de Groningse Martinitoren.

De huidige lijst met aanbiedingen ziet er als volgt uit:

De afsluiting en gedeeltelijke droogmaking van de Zuiderzee, delen I, II, III en IV, uitg. Holdert & Co., Amsterdam, met zeer veel fraaie foto's, totaal	f 40,--
Vijftig jaren - officieel gedenkboek 1898-1948 H.M. Kon. Wilhelmina, uitg. Scheltens & Giltay, 1948	f 40,--
De Gouden Kroon - gedenkboek 1898-1948 H.M. Kon. Wilhelmina, zeer veel foto's, 1948, uitg. Spaarnestad	f 40,--
Kon. Wilhelmina in haar openbaar leven, uitg. M.M. Couvée, Den Haag, 1898 (gedenkboek met intekenlijst 1898)	f 60,--
Prehistoric Man, door John Waechter, Octopus Books, 1977	f 10,--
De Plant in Hare Ornamentale Behandeling, chromo-lith. en uitg. J.H. v.d. Weijer, Groningen. Bijzonder fraaie plaatwerken (Jugendstil-motieven) afm. 44x30 cm, uitg. 1888	f 110,--
Geschiedenis van de Bouwstijlen door Eugen Gugel, uitg. P. Gouda Quint, Arnhem 1886, 973 blz. met 6 staalgravures en 831 illustraties	f 120,--
De Binnenlandse Strijdkrachten, deel I en II, Staatsuitg. 1972, tezamen	f 70,--

Diverse jaargangen Openbaar Kunstbezit, per jaargang	f 5,--
Enkele jaargangen (veelal incompleet) Spiegel Historiael, per los nummer (m.u.v. dubbele nummers)	f 1,50
Verkade album "Vetplanten", A.J. van Laren	f 35,--
De Wereld in Beeld, album III, Japan, uitg. van Zeepfabriek Het Anker, met 6 ingeplakte "aquarellen" en 75 foto-plaatjes	f 10,--
Onze Eeuw - maandschrift voor staatkunde, letteren, wetenschap en kunst, ingebonden delen III en IV, per deel	f 5,--
<u>Prenten/kaarten</u>	
Kasteel Groeneveld, fraaie litho, ± 1860, ingelijst	f 275,--
Doorgraving kanaal Utrecht-Spakenborgh, kaart ± 1750, ingelijst	f 375,--
Kaart van de provincie Utrecht en Gelderland, Mortier, ± 1790, ingelijst	f 225,--
Gemeentekaartjes ± 1860 Baarn, Eemnes (zgn. Kuiper- kaartjes), niet ingelijst, per stuk	f 45,--
De Kerk te Baarn, kopergravure, niet ingelijst	f 85,--
Kaartje provincie Utrecht ± 20x30 cm, Episcopatus Vlttraiectensis vulgo het Sticht van Utrecht, La Feuille exc. 38, niet ingelijst	f 130,--
Château de Drakenstein près d'Utrecht, ingelijst	f 185,--
Soestdijk, Gezicht op het Logement, litho ± 1860, ingelijst	f 220,--
Het Huis Zoestdijk van eene andere zijde, ± 1690	f 60,--
Soestdijk - Het Paleis, fraaie litho ± 1860, niet ingelijst	f 220,--
Baarn - Het gezicht van het logement en regthuis, fraaie litho ± 1860, niet ingelijst (m.a.w. Gezicht op de Brink richting Hoofdstraat)	f 240,--

Bent u geïnteresseerd in één of meer van de genoemde boek-
werken/prenten/kaarten, dan kunt u contact opnemen met mevr.
J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet, Prof. Meijerslaan 10, tel.
20161, of (indien geen gehoor op dit nummer) met mevr. G.H.
Grootendorst-Doornekamp, Van Beethovenlaan 5, tel. 13133.
Heeft u zelf boekwerken/prenten/kaarten aan te bieden, dan
graag schriftelijke opgave aan bovengenoemde adressen of het
redactie-adres.

HET LICHT VAN DE MIDDELEEUWEN IN FRANKRIJKS KATHEDRALEN
=====

Voor de middeleeuwse Fransen was de kathedraal een bijbels prentenboek. De meeste mensen konden niet lezen, maar in de kerk werden hun de verhalen van het Oude en het Nieuwe Testament en soms ook de legenden van de heiligen in beelden verteld. Het tympanon boven de westelijke ingang herinnerde hen aan de Dag des Oordeels, waar de goeden en de kwaden werden gescheiden. De kapitelen op de zuilen binnen in de kerk waren gesierd met sculpturen, die het Kerstverhaal of de Opstanding verhaalden. Op fresco's zagen zij de martelingen van Laurentius op het rooster, of van Catharina met het rad. In de glas-in-lood ramen was in schitterende kleuren de Madonna met het Kind voorgesteld of de Boom van Jesse, de afstamming van de Heer. Zo werden zij in beeldende taal, ter ondersteuning van de woorden van de predikant, met de waarheden van het Geloof geconfronteerd. Maar die gehouwen of geschilderde beelden hielden de middeleeuwse mens ook een spiegel voor waarin hij zich zelf kon terugzien. Want de bijbelse en andere vrome verhalen waren door de kunstenaars vaak als eigentijdse gebeurtenissen voorgesteld, waardoor de Boodschap minder vervreemd en meer vertrouwd overkwam.

In een voordracht met lichtbeelden op dinsdag 31 januari 1984 om 20.00 uur in het Nicolaas Trempunt wil Hans Bronkhorst u meenemen op een Frans kerkenpad, dat hij eerst zelf begaan heeft om nu uw gids te kunnen zijn. Als eens de pelgrims naar Santiago en andere kerkgangers trekt u dan door het Franse land van Picardië in het noorden tot de Lanquedoc in het zuiden, van Normandië in het westen tot de Elzas in het oosten. Hij wil u leiden naar Romaanse en Gotische kerken en kathedralen, kloosters en abdijen, naar schatkamers en enkele musea van religieuze kunst. De tocht voert u van de Notre Dame op het Parijse Ile de la Cité met haar magnifieke ronde gebrandschilderde vensters in de transepten, naar de kathedraal van Chartres met haar Romaanse koninklijk portaal voorzien van statige beelden; van de kathedraal in Reims met haar glimlachende engel, naar de kerk in Bourges met de levensgrote Graflegging en het beeld van de biddende Hertog van Berry; van de kloostergang in Arles met de ontroerend mooie kapitelen van Maria en Jozef en andere bijbelse figuren, naar de gevel van Moissac met Mozes die de zielen in zijn schoot ontvangt, naar Amiens met de gebeeldhouwde kalender van het boerenleven in de seizoenen en naar de prachtige wandtapijten en het geweldige uurwerk in het hoge koor van Beauvais.

Maar we gaan u hier niet de hele tocht beschrijven, want het is maar een greep uit die rijkgeschakeerde pracht van Frankrijks bedehuizen. Daarbij zullen niet alleen de beroemde grote historische kathedralen worden bezocht, maar ook een aantal heel weinig bekende kerkjes en abdijen die van betekenis zijn voor de Franse middeleeuwse kerkelijke architectuur of beeldende kunst. Wie kent de monnikengraven van Le Chalard in de Limousin, of de fresco's in het Romaanse kerkje van Brancion in het zuiden van Bourgondië, de gevel van St.-Loup-de-Naud bij Provins of de cistersiënsers abdij van Senanque in de Vaucluse?

Zo zal dan op een avond waar veel te kijken en te luisteren valt, getoond worden hoe we in het Frankrijk van nu het Franse leven van de latere Middeleeuwen kunnen terugvinden, waarbij we versteld zullen staan van de creativiteit van die mede-Europeanen van vroeger eeuwen. Wie die periode in onze Westerse geschiedenis nog ziet als de Dark Ages, de donkere tijden, zal nu de glans ontwaren van het Licht van de Middeleeuwen.

o-o-o-o

PROGRAMMA 1984

=====

- Zaterdag
7 januari
14.30 uur
Gezamenlijk bezoek aan de Luther-tentoonstelling in het Catharijneconvent te Utrecht met deskundige rondleiding. I.v.m. de grootte van de groep (max. 20 personen per rondleider) is opgave vooraf bij de secretaris gewenst. Entrée museum f 3,50. Kinderen en 65-plussers f 2,--.
- Donderdag
12 januari
20.00 uur
Filmavond in de grote zaal van "De Speeldoos". Vertoond worden op veler verzoek de VVV-film uit 1930, de film van het jubileum van Pastoor Van Oppenraay en de Voorwaarts-film uit de vijftiger jaren. Toegang voor leden vrij, mits TIJLIG GERESERVEER!
- Dinsdag
31 januari
20.00 uur
Lezing met dia's over Middeleeuwse (Romaanse en Gotische) kerken en kathedralen in Frankrijk door ons mede-lid, de heer H. Bronkhorst. Zie het artikel van de heer Bronkhorst elders in dit blad.
- Dinsdag
28 februari
20.00 uur
Lezing met dia's onder de voor zich sprekende titel "Lichtend Byzantium in Europa's "donkere" eeuwen" door ons mede-lid en bij velen ook op dit gebied bekende Dr. H.H.A. Hötte.
- Dinsdag
13 maart
20.00 uur
Onze jaarlijkse algemene ledenvergadering, waarvoor u t.z.t. de agenda zult ontvangen. Na afloop een korte lezing met dia's over het beroemde tapijt van Bayeux (70 x 50 m, ca. eind 11e eeuw), dat in 52 voorstellingen de inval van de Noormannen in Engeland weergeeft, door ons mede-lid, de heer H. Fokkens.
- Dinsdag
10 april
20.00 uur
Lezing met dia's over Spitsbergen en de Nederlandse walvisvaarders door de heer L. Hacquebord, die ter plekke opgravingen heeft gedaan.
- Mei
Het ligt in de bedoeling om, aansluitend op de lezing van de heer Hacquebord, een excursie te organiseren naar het museum in De Rijp. Rond 1700 waren er in De Rijp zo'n 20 reders die walvisvaarders uitrustten. Bijzonderheden over deze excursie (mogelijk in combinatie met een ander evenement) volgen t.z.t.

Met uitzondering van de filmavond zullen alle lezingen worden gehouden in "Het Trefpunt" bij de Nicolaaskerk, te bereiken over het pad rechts langs de kerk (Joh. Vermeerlaan).

Nagekomen nieuws van de Archeologische Werkgroep

Op woensdag 1 februari 1984 zal de heer H. Fokkens een lezing houden over prehistorische kunst. De lezing begint om 20.00 uur en wordt gehouden in de Oudheidkamer.

Uitleenboeken voor ARWE-leden:

Archeologie, hoe opgraven?	- Keith Branigan
Nederzettingsarcheologie in Nederland	- Bos-Kalee-Pot
Opgraven in Nederland	- Louwe Kooymans
Verleden Land	- Bloemers-Louwe Kooymans-Sarfaty
Voltooid Verleden Tijd (diverse artikelen)	
Runentekens (map).	

De ARWE-kontaktavond wordt elke eerste woensdag van de maand gehouden in de Oudheidkamer, aanvang 20.00 uur.

Landesaufnahmen: zondagochtend om de 14 dagen.

Voor inlichtingen kunt u bellen naar Jan v.d. Laan (tel. 11656).

o-o-o-o

ANTWOORDSTROOK VOOR FILMAVOND

Ondergetekende -----

verzoekt ----- plaatsen voor de filmavond op 12 januari 1984.

Hij/zij is lid/gezinslid van de Historische Kring "Baerne".

Gezinsleden hebben uiteraard gratis toegang voor het gehele gezin; individuele leden en jeugdleden één gratis toegangskaart. Niet-leden betalen f 4,- per persoon.

Inleveren bij de heer B. Braat, Gerrit van der Veenlaan 2, Baarn, of op maandagmorgen of maandagavond in onze kelder-ruimte onder het Gemeentehuis vóór 3 januari 1984.
